

Дручек Олена Василівна, доцент кафедри загальноправових та психологічних дисциплін факультету № 2 навчально-наукового інституту № 3 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО БІЛІНГВІЗМУ В УКРАЇНІ

У юридичному вимірі мова вважається основною ознакою нації, головним чинником об'єднання, способом реалізації державної ідеї. Як соціокультурний феномен мова нерозривно пов'язана з історією народу, є його найціннішим надбанням, що його необхідно передати прийдешнім поколінням. Проте, наразі в Україні склалася ситуація реальної загрози втрати цього скарбу, і пов'язана вона з явищем двомовності - білінгвізму.

Загальноприйняте визначення білінгвізму належить американському лінгвісту У. Вайнрайх, який розумів двомовність як практику поперемінного використання двох мов [1, с. 43]. Розрізняють білінгвізм індивідуальний (володіння і використання двох мов окремими індивідами одномовної спільноти) і масовий. Якщо перший духовно збагачує людину («Ти скільки разів людина, скільки ти знаєш мов»), то білінгвізм примусовий, масовий несе національній спільноті загрозу руйнації її духовних основ. Гноблення рідної мови - найкоротший шлях до асиміляції народу, бо коли інша мова переймає функції рідної, виникає реальна загроза заміни двомовців на одномовців, що рівнозначно асиміляції. У сучасних умовах т. зв. гібридної війни з Російською Федерацією посилення позицій російської мови слід розглядати як складову частину агресивної політики північного сусіда, метою якої є знищення українців з етнічної карти світу.

Русифікація України об'єктивно є спадщиною колишніх імперського та тоталітарних режимів. Проте, 25 років незалежності могли би стати достатнім терміном для подолання цього ганебного явища. Могли би, але не стали. Окрім того, експерти говорять, що після Революції гідності українська мова відчутно здає позиції. Причому, у всіх сферах: у владних структурах, на телебаченні, в ЗМІ, у побуті. На зміну активній

русифікації прийшла «повзуча», побутова, ще підступніша та агресивніша [2].

Так, результати авторитетних досліджень підтверджують, що наразі україномовний контент українського телебачення складає лише 23 %. На більшості національних каналах значна частина контенту двомовна, але російська мова домінує. Не краща ситуація і на радіо: в ефірі звучить лише 5 % українських пісень, співвідношення україномовних і російськомовних FM-станцій складає 1:15 [3]. (Задля справедливості зауважимо, що рік тому прийнято закон про збільшення частки україномовних пісень до 35 %, але існують серйозні питання щодо його виконання). Не краща ситуація й у царині книжкового видавництва та друкованих ЗМІ. Таким чином, доводиться констатувати, що наразі Україна є ідеальним середовищем для творення культурного та інформаційного продукту, призначеного для російськомовних споживачів. Між тим, об'єктивних підстав для такого стану речей не існує. Частка етнічних росіян в Україні за переписом 2001-го року складала 17 %. Більша частина із них проживає в нині окупованому Криму (60 % від населення півострова) та на окупованій частині Донбасу (40 % від населення індустріальної його частини). Якщо взяти до уваги, що через окупацію населення України зменшилося приблизно на 7 %, то нині частка етнічних росіян в Україні є значно меншою. Між тим, за останніми даними, співвідношення громадян України, для яких українська мова є мовою побутового спілкування у співвідношенні з тими, хто користується російською, складає 55 % на 45 %.

Особливе занепокоєння експертів викликає позиція владних структур у мовному питанні, зокрема просування законодавства про двомовність. На нашу думку, у разі ухвалення такого закону в Україні фактично буде встановлено «українсько-російську двомовність», яка, якщо слідувати букві закону, має специфічно співіснувати з багатомовністю «мовних меншин» в офіційній практиці, діловодстві. Але наголос у проекті закону робиться не на мовах меншин, а саме на «українсько-російській двомовності», що, на нашу думку, в умовах ведення неоголошеної війни з Російською Федерацією не може слугувати нічим іншим, як чинником розбрату.

Ще одним фактом, що викликає занепокоєння, є активне впровадження розробленої на найвищому рівні так званої нової ідеології патріотизму - ідеї про те, що наразі мовне питання не є важливим, і люди, які люблять Україну російською мовою, такі самі патріоти, як і українці («Єдина країна - Єдина страна»). Із цим не можна погодитися, оскільки мова є стрижневим елементом системи цінностей будь-якого народу - його історії, культури, ментальності. Відповідне рішення про офіційну двомовність в Україні за його можливими та ймовірними результатами спрямоване не стільки на «єдність у різноманітті», а на роз'єднання країни, руйнацію і без того крихкого суспільного компромісу.

Вважаємо, що підтримка на державному рівні українсько-російської двомовності в умовах ведення неоголошеної війни є по суті державною зрадою. Справедливим є твердження, що захист та підтримка української мови за сучасних умов є питанням національної безпеки [3].

Аналіз причин, що обумовлюють загострення ситуації з поширенням російської мови, дозволяє виокремити наступні. По-перше: нинішній український уряд, на жаль, є урядом олігархічним, з властивими саме цій групі соціуму культурою та системою цінностей. По-друге: сьогодні український інформаційний простір майже повністю окупований агентами впливу російської культури. Третьою причиною є неоднорідність самої української мовної більшості, частина якої з кон'юктурних причин вимушена колабораціювати з олігархатом.

На нашу думку, білінгвізм в нашій державі в жодному разі не можна узаконювати, адже таке «нововведення» за умов шаленого інформаційного тиску на Україну з боку Росії сприятиме ще більшому розкручуванню процесу русифікації. Що, своєю чергою, створить підстави для розширення російської агресії під вигаданими гаслами захисту російськомовного населення.

Ефективними заходами, що могли би вирівняти мовну ситуацію в Україні, на нашу думку, є: по-перше, прийняття одночасно двох окремих законів - «Про державність української мови» та про «Про мови національних меншин». По-друге, здійснення масивної підтримки українського культурного

продукту, здатного успішно конкурувати з російськомовним. Третім напрямом деякі експерти називають необхідність розробки і здійснення політики дерусифікації за зразком успішно реалізованої політики декомунізації.

Безумовно, питання подолання негативних наслідків русифікації наразі є пріоритетним напрямом державної політики. Тільки за умов цілеспрямованого її здійснення білінгвізм в нашій державі не матиме такого руйнівного характеру, і українська мова залишатиметься символом європейського вибору України, свободи, верховенства права і прогресу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зимовець Г. В. Міжмовна інтерференція в умовах контактного білінгвізму (на матеріалі мови української діаспори) : дис... канд. філол. наук : 10.02.15 / Г. В. Зимовець ; НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. - К., 1997. - 243 с.

2. Валерій Майданюк: Білінгвізм vs патріотизм / Джерело // [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://insignisad.blogspot.com/2011/03/blog-post.html>. - Назва з екрану.

3. Двомовність загрожує безпеці держави, - медіаексперти / Служба інформації НСЖУ// [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://nsju.org/article/5535>. - Назва з екрану.